

"מי מאתנו בטוח במדינה הזאת?"

אהרון כהן ואשתו, פרקליטם טויסטרו וקושניר בעת קריאת פסק הדין הש.ב. הכשיל עיזור וקרא לקברו לקבור

פסק-דין? על אדם שישיב באוצר ומעל באוצר. אותה מדינה, שכביכול היתה מעוניינת להוציא ידיעות מאהרון כהן, ידעה היטב מי זה אהרון כהן: אדם שמשך זמן ממושך היה מרותק למיטתו. מחלת לב אינה רק סיבה לרחמים. זו מגבלה של הארץ — איזה ידיעות יכול להשיג? אל נרמה את עצמנו: הם יותר פקחים מאיתנו והם יודעים היטב מי לבחור כסוכן. והם לא היו בוחרים באדם כאהרון כהן. משנת 1950 עזב כל פעילות פוליטית. מרגל שרוצה לפעול ולמסור ידיעות — האם היה עוזב אותם מקורות שהמהם יוכל לשאוב ידיעות? טבעי יותר שאדם כזה יתקרב למקורות, ינסה למצוא ידיעות.

נאום הסיכום של עורך-הדין אליעזר טויסטרו

בן הדבר שחברי המלומד ציטט מפסק-דין של בית-המשפט העליון, שגם אם לא הוכחה מסירת ידיעות לסוכן זר, עובדה זו לכשעצמה אינה יכולה להיות סיבה מקילה. כי מטבע הדברים שמרגל אינו מביא עדים. אבל גם על האפשרות לאסוף ידיעות לא אכפת כהן כהן. ייתכן שאין זו סיבה למנוע הרשעה על פי החוק, אבל בהדאי שיש להביאה בחשבון כשבאים לגזור את הדין. שום עובדה מחמירה לא הובאה בפני בית-המשפט זה. פרט לזה שאדם בשם אהרון כהן — כשאהרם התחבאו בבתי-הם — נסע לאירופה המזרחית, עזב את אשתו בבית ויצא להציל ילדים מלהבות המלחמה. וזאת, אומרים, לא צריכה לעמוד לו. האיש שגלחם שלושים שנה להקמת המדינה הזאת — האם הוא אדם שילך לרגל כדי לפגוע בה?

כך פסקי-הדין שזוטטו על-ידי פרקליט המחוז, בנימוק להחמרת העונש, בלשו שני דברים אופייניים: מסירת ידיעות של ממש; ומסירת ידיעות לאי-ידי. שני אלמנטים אלה חסרים כאן. פרקליט המחוז ציטט תקדים של חבר-הגנה לשעבר, אשר גנב צינורות ממחסני הסוכנות. איש לא חלם שיש לחבר הגנה לשעבר קונצסיה לגנוב. אבל כאן מדובר באדם שיצג את המדינה בדרך באותן פעולות עצמן שעשה עכשיו, במגע עם הסוכן הזר.

סוכן זה נפגש, בידיעת השלטונות ובאישורם, עם מאות אנשים במדינה. מר וולטר איתן, מנהל משרד החוץ, אמר כאן בעדותו שממשלת ישראל, כאשר הרשתה לאנשים אלה להיכנס, ידעה שיבואו במגע עם מדענים ואנשי-ציבור, והיא קיבלה על עצמה את הסיכון. הממשלה, למעשה, שמה מכשול בפני עיתרים ובאה לדרוש את עונשם החמור. מי מאיתנו בטוח במדינה הזאת, כששמים מכשולים כבנינו? למה נתנו לכן המרגלים להישאר במדינה? מדוע לא הזהירו את הציבור מפניו? עשרות מדענים נפגשו אתם יום יום. אנשים הממונים על יעדים חשובים ועדינים. ועל זה ילועץ המשפטי אומץ-לב לבוא ולהגיד: "הטילו עונש חמור!" אם מישוהו הכשיל את אהרון כהן — זו מדינת ישראל, ובראשה שר-הבטחון. וולטר איתן אמר שמשרד-הבטחון שמר בסוד את העובדה כי חברי אותה משלחת זו הינם מרגלים. הוא — מנהל משרד החוץ — לא ידע ואהרון כהן צריך לדעת! במקום להזהיר את העיזור נתנו לו להיכשל והזמינו חברי-קדישא לקבור אותו. זה מה שהש.ב. עשה. אני אומר: אין ולא היתה כל הצדקה שלא להזהירו!

18 באפריל, ששה חדשים פחות יום אחד לפני מעצרו של אהרון כהן, קיבל הש.ב. ידיעה ממר דורון, שהיה באותו זמן מנהל המחלקה ליחסי-ציבור במשרד-החוץ, ידיעה ברורה שאהרון כהן מקיים מגע עם ראש המשלחת הזרה, שלפי עדות דורון וראש הש.ב. ידוע היה לכולם שהוא מרגל. שום דבר לא נעשה. נתנו לו להמשיך במגע. נתנו לו להידרדר. נתנו לו לשקוע. למה? האם זהו תפקידו של שרות הבטחון? בזמן שהזהירו מאות אנשים אחרים, היחיד שלא הזהירו היה אהרון כהן. מדוע? ועוד נקודה שאני חייב להעלותה: כל אותם המדענים, שקיימו ומקיימים מגע עם היוזם, לא נתבקשו להפסיק את המגע. אף אחד לא נתבקש והיחיד שנפל עליו להיות קרבן — זה אהרון כהן. הרהרו נא בזה היטב היטב לפני שאתם באים לגזור את הדין.

ברי המלומד ציטט פסק-דין, שמחלת אדם אינה יכולה להיות נימוק להקל בעונשו. על איזו אשמה דובר באותו

היו שיקולי השופטים. הוא גם לא יכול היה לדעת מה הוכח ומה הופרך במהלך המשפט. כי אסור לגלות לו זאת. אך ישנו בכל זאת כמה נקודות חיוניות שיותר לציין, מאשר שנאמרו בלתיים פתוחות. בראשית הדיון הודיע התובע, כי לגבי שלושה מקלל ארבעת פרטי האישום אין לו הוכחה על אופי הידיעות שמסר אהרון כהן לסוכן הזר, ולפיכך הוא ייאלץ להזקק להנחה החוקית, שעצם מגעו עם הסוכן הזר מהנה הוכחה שאכן נמסרו על-ידו ידיעות סודיות.

● "ההוכחה" היחידה על קיום פגמי שותיו של אהרון כהן עם חבר המשלחת המדעית של המעצמה המזרח-אירופית, ש-הוגדר כ"סוכן זר" על-ידי הש.ב. היה יומנו של אהרון כהן עצמו. ביומן זה רשם את רונציק כל פגישה שקיים עם אותו נציג, מתי נתקיימה והיכן. בדבריו האחרונים, לפני מתן גזר-הדין, הודה התובע כי אמנם לא הוכחה מסירת ידיעות ממש.

● השופטים עצמם, בגזר-דינם, אישרו עובדה זו — של אי-הוכחה מסירת ידיעות — אך סירבו לקחתה בחשבון כגורם מקל.

● אחת העובדות שהוצאו על-ידי השופטים כתמיכה היתה, שכהן נפגש עם הסוכן הזר ומסר לו פרטים על הפעולה השמית. הם עצמם הודו כי אין ידיעה זו סודית.

מכאן — ומדברים נוספים מסוג זה — אפשר היה לגבש תמונה עקרונית ברורה, אף כי הפרטים עצמם נשמרו בסוד קפדני. היתה זו תמונה מחלחלת במשמעותה. זכות האזרח האלמנטרית ביותר, הקובעת כי הינו חף מפשע כל עוד לא הוכח ההיפך — ניטלה ממנו. במשפטו של אהרון כהן הורחקה דתה התביעה עצמה, כי לא הוכח שאמנם מסר ידיעות לאויב — ובכל זאת הגדיר אותו החוק כמרגל. כיצד יתכן הדבר?

"מומחים" לרא פיקוח

אשר הונח חוק זה לפני הכנסה, ב-1957, הוא הוגדר כחוק פאשיסטי מובהק. להגנתם טענו מציעיו, בין היתר, כי גם באנגליה קיים חוק כזה. האמת היא, כי החוק האנגלי המקביל אומר, שפגישת אדם עם סוכן זר תשמש "עדות" שמסר לו ידיעות. ואילו החוק הישראלי רואה באותה פגישה הוכחה למסירת ידיעות.

חשוב מן ההבדל המשפטי הזה, הוא ההבדל המהותי בין ישראל ואנגליה. שרותי הבטחון האנגליים נוהגים תחת ביקורת ציבורית וממלכתית. אין לא יעז להקרות תמיהם למטרה מפלגתית פנימית, ל"עשיית חשבון עם יריב פוליטי. ואילו בישראל אין כל ביקורת ציבורית או פרלמנטרית על הש.ב. מנגנון זה אף זכה ל"כינוי "מנגנון החושך", על כי מעשיו מוסתרים באפילה לא רק מפני אויבי המדינה או מעיני האזרח הרגיל — אלא גם מפני ובחרי העם החשובים ביותר. מנגנון זה אף הוכיח בעבר כי הינו מכשיר מפלגתי פוליטי הנתון בידי דיויד בן-גוריון. כאשר חוק בטחון המדינה עומד לשרותו של ש.ב. כזה, נוצר איום על כל אזרח שאינו מוצא חן בעיני ביגיי ומנגנון החושך שלו.

אין אישיות פוליטית או ציבורית אחת במדינת ישראל שלא נפגשה בהזדמנות או אחרת עם נציג של מדינה זרה. על סמך עובדה פשוטה זו יכול הש.ב. להרחיב כפי תבועה שחשקו את תרותו של אותו אדם. כי עצם הפגישה הזאת נחשב להוכחה אדם. מי עצם הפגישה הזאת נחשב להוכחה שאמנם מסר ידיעות לסוכן זר. נפגש איתו בלילה, ביחידות? הרי זו הוכחה ברורה לכנותו הפושעות. נפגש עמו בבית קפה במרכז העיר, בצהרי יום, כמו במיקר רהו של הפרופסור קורט סיטה? הרי לך הוכחה שהוא מנסה לשוות לפגישותיו אופי תמים, כדי להסתיר את אופיין הריגולי. ובכלל — מיהו סוכן זר? מי קובע זאת? להלכה: השופטים. אבל הם יכולים לעשות זאת רק על סמך עדויותיהם של "מומחים". ומי הם מומחים אלה? אנשי הש.ב. נגד עדותו של מומחה לרפואה או להנדסה יכיר לה ההגנה להביא מומחה מים; אבל איזה מומחה אפשר להביא להזמת עדותו של איש הש.ב.? ואם עד זה משקר — מי יכול לפקח על כך?

החוק כובל ידי השופטים

אהרון כהן, כהן, כמו לכל אזרח המובא למשפט לפי חוק בטחון המדינה, היו רק שתי אפשרויות תיאורטיות לצאת זכאי: להוכיח שחור-על-גבילבן כי על אף "ה" הוכחה" שבצעם פגישותיו עם הסוכן הזר

צבם ההרשעה לאדם כמו כהן, עצם ההרגשה כי מה שעשה ניתן לפירוש של עבירה לפי חוק בטחון המדינה, הוא עונש חמור. אם תקחו בחשבון את כל המסיבות האלה אני מצפה שתמצאו לנכון להטיל עליו עונש מינימאלי.

ואמנם, ברגע שקבעו השופטים כי אינם מאמינים לו — פירוש הדבר אחד ויחיד: הוא מורשע כמרגל. לא כדאם מפקפק, לא כעד גרוע, לא כהפכפך — אלא כמרגל, מבלי שתהיה כל הוכחה של ממש לכך. אמר אחד משלושת פרקליטיו של אהרון כהן, ח"כ מפ"ם לשעבר יוסף קושניר, אחרי מתן פסק-הדין: "בשעתה, כאשר הובא החוק לכנסת, אמר שר המשפטים רוזן: מילא, אינכם סימכים על התביעה ועל הש.ב.? — תסמכו על שופטי ישראל! אבל החוק הזה כובל את ידי השופטים!"

העירעור

נאומו הקצר והמבריק, לפני מתן גזר-הדין (ראה מסגרת), העלה הסניגור אליעזר טויסטרו כמה שאלות נוקבות. מד-ענים אחרים הוזהרו, קבע, מדוע דווקא אהרון כהן לא הוזהר? מדענים אחרים ממ-זיכים להיפגש עם אנשי אותה משלחת זרה. מדוע נעצר דווקא אהרון כהן? וטויסטרו לא נתן תשובה. כי התשובה אינה משפטית. אהרון כהן, דמות פוליטית מובהקת, נעצר ערב הבחירות לכנסת ה-7 רביעית. בכל הפרשה הובלטה היטב שייכו-תו למפ"ם. מעצרו והעמדתו לדין פגעו במפלגה לא מעט. כאשר הש.ב. הוא מנגנון בעל שיקולים מפלגתיים — לא יתכן כי

המעצור נעשה ללא כחנות פוליטיות. ועוד סיבה חשובה: אהרון כהן, המזוהך המזהיר, עמד לסיים כתיבת ספר המוכיח כי דויד בן-גוריון ומרעיו דחו בעקביות כל רעיון של התקרבות עברית-ערבית. היה צריך למנוע בכל מחיר הופעת הספר — או לפחות ללכלך את שמו של המחבר. צחק הגורל הוא, שדווקא מפ"ם תמכה בקבלת חוק זה בכנסת. היא האמינה ש-הפגיעה בזכות-האזרח, המיונת ביסודו של חוק זה, לא תפגע מעולם בה עצמה. העונש הזה היה בשעתו אחד הגורמים שהזהירו מפני סכנתו של החוק. כיום רואים זאת ברבים אחרים. העירעור שיגישו פרקליטיו של אהרון כהן יגע בפרטי משפטו הוא; אך דרוש עירעור רחב הרבה יותר: עירעור על עצם קיומו של החוק המחפיר. כאשר גזרו השופטים 5 שנות מאסר ל-כהן, נשמעו דבריהם כגזר-דין מתת להורש האזרח במדינה. כי אם אפשר לשלוח את אהרון כהן לבית-הסוהר על עבירות שהצי-בור לא שמע אותן, על סמך "הוכחות" שרירותיות שלא הוכחו על פי שום חוק דמוקרטי — הרי שאפשר לשלוח כל אדם אחר במדינה הזאת לבית-הסוהר. זאת כגז-אה רצו שרותי הבטחון להבהיר — כדי שלא יהיה שום ספק כי השלטון — שליטון של הפחדה וטרור — הוא ביידיהם, לא בידי בתי-המשפט.